

Navrat-nanos skrpljen pravni sistem

Ustavni sud Bosne i Hercegovine (BiH) dio je 'frankenštajnskog' sudskog sistema napravljenog u poslijeratnoj BiH na temeljima starog jugoslavenskog sistema i Dejtonskog mirovnog sporazuma, u koji su utkane ideje međunarodnih donatora. Rezultat ovoga je konfuzan, nefunkcionalan sudski sistem od kojeg građani rijetko imaju koristi.

Novinari Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) iz Sarajeva, razgovarali su sa oko 40 osoba zaposlenih u sudstvu i korisnika sudova. Ovo su njihove zamjerke:

- U BiH postoje četiri paralelna autonomna sudska sistema.
- Rješavanje čak i jednostavnih predmeta često traje po 10 i više godina.
- Većina, ako ne i svi sudovi, zatrpani su neriješenim predmetima. Ako se tome doda i ogroman priliv novih predmeta, vjerovatnoća brzog suđenja svedena je na minimum.

'Činjenica da ne postoji jedinstvena struktura sudova, već da postoje četiri autonomna sistema sudova, značajno utiče na rad i efikasnost pravosudnog sistema', navodi se u izvještaju organizacije Transparency International iz 2007. godine.

Entiteti imaju sudske sisteme nalik sistemima većine država. Postoje opštinski/osnovni, kantonalni/okružni i vrhovni sudovi. Žalbe na presude opštinskih/osnovnih sudova upućuju se kantonalnim/okružnim sudovima. Oni koji su nezadovoljni presudama kantonalnog/okružnog suda mogu se žaliti vrhovnom sudu entiteta. Presude vrhovnih sudova su konačne, osim ako se stranka ne pozove na kršenje ljudskih prava i uputi žalbu Ustavnom sudu BiH. Ustavni sudovi postoje i u oba entiteta, no oni se isključivo bave pitanjima usklađenosti entitetskih

zakona, odluka i procedura sa entitetskim ustavima.

U Distriktu Brčko postoje dva suda – Osnovni i Apelacioni. Na presude ovih sudova građani se mogu žaliti samo u određenim slučajevima. Ako se radi o upravnom predmetu koji uključuje neku od institucija, a rješavan je po nekom od državnih zakona, žalba se upućuje Sudu BiH. Ako se radi o kršenju ljudskih prava žalba se upućuje Ustavnom sudu BiH.

Poput entitetskih, Ustavni sud BiH odlučuje o ustavnim pitanjima, ali na nivou države i Ustava BiH. Ovaj sud također odlučuje o žalbama na presude nižih sudova kad se radi o povredama ustavom zagarantovanih ljudskih prava. U Sudu kažu da im ogroman priliv apelacija otežava rad i odvlači pažnju od bitnih ustavnih pitanja.

Još jedan sud u nizu je i Sud BiH kojeg je osnovao Ured visokog predstavnika u BiH. Ovaj Sud procesuirao najteže slučajeve organizovanog kriminala i ratnih zločina za što su angažovani domaći i međunarodni pravni stručnjaci.

Frustracija i kašnjenja

Javnost BiH je frustrirana radom sudova. To pokazuje i anketa na koju se poziva vladina radna grupa u dokumentu pod nazivom Strategija za brigu o korisnicima sudova u BiH iz 2006. godine u kojoj se navodi: 'Općenito, građani BiH su konstatairali da su problemi koje su iskusili na sudu izazvali frustracije kako među sudskim osobljem, tako i korisnicima suda, te da je to često značilo da je posjeta zgradi suda bila neugodno, a povremeno i izuzetno loše iskustvo.'

Strategiju su izradili stručnjaci iz ministarstva pravde BiH i Republike Srpske, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH (VSTV), te udruženja sudija na nivou države i entiteta.

Uzrok velikog dijela frustracije javnosti je i sporost sudskog sistema. Građani mogu čekati i više od godinu dana na prvu

raspravu, čak i za jednostavne sporove, poput tužbe zbog neopravdanog otkaza. Stručnjaci kažu da suđenja koja traju 10 i više godina čine sudove i njihove presude apsurdnim, jer je za oštećene osobe ili kompanije tada već prekasno, bez obzira na ishod.

Pravda kasni, a jedan od razloga je i ogroman broj neriješenih predmeta koji su zatrpali sudove širom BiH. Prema podacima VSTV-a, bh. sudovi (osim državnog i ustavnih sudova entiteta) su na kraju 2007. godine imali blizu 1,9 miliona neriješenih predmeta.

Najopterećeniji su prvostepeni sudovi pred kojima se vode sporovi zbog neplaćanja računa za komunalije, uglavnom zanemarive vrijednosti. U svom godišnjem izvještaju za 2007. godinu VSTV navodi da blizu 1,2 miliona komunalnih predmeta čeka na rješavanje. Prema podacima Općinskog suda u Sarajevu ovom sudu će trebati skoro četiri godine da riješi sve neriješene predmete pod uslovom da u tom periodu ne primi niti jedan novi predmet. Godišnje, međutim, ovaj sud zaprima više od 150.000 predmeta.

Reformatori godinama proučavaju problem neriješenih predmeta, ali niko još nije pronašao način da račune za komunalije konačno makne iz sudnica. BiH institucije nemaju efikasan sistem za naplatu potraživanja, a socijalna situacija u državi je takva da se niko ne usuđuje uskratiti komunalne usluge neplatišama.